

Poemas de Leire Bilbao

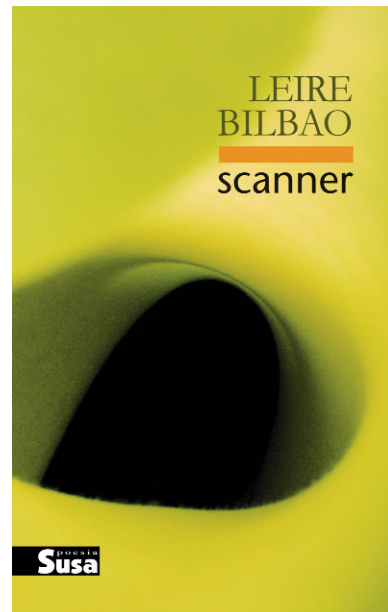
Karlos CID ABASOLO
Ricardo PICHEL GOTÉRREZ

1. LEIRE BILBAO: MERENDAS E LITERATURA

Leire Bilbao, nada nunha vila costeira biscaíña de gran tradición pesqueira (Ondarroa, 1978), é licenciada en Dereito Económico pola Universidade de Deusto. Mantén, pois, un curioso equilibrio entre o laboral (as finanzas) e o vocacional (a literatura oral e escrita en euskera). Desde moi nova demostrou grandes cualidades para o repentismo (denominado en euskera *bertsolaritza*), é dicir, a improvisación de versos seguindo unhas pautas métricas e temáticas, a miúdo estabelecidas por un *gai-jartzaile* (literalmente, ‘o que pon os temas’). De feito, resultou vencedora en diversos certames. Tras abandonar o “versolarismo activo”, na actualidade a súa relación con esta arte limitase á función de *gai-jartzaile*.

Leire vén colaborando con diferentes revistas literarias: *Karmel*, *Bolo Bolo*, *Linterna gorria*, etc. En 2006 publicou o poemario *Ezkatak* (‘Escamas’)¹. A súa segunda obra poética chegou cinco anos despois, co título *Scanner*. Os poemas aquí traducidos ao galego pertencen ao dito poemario², dividido en seis partes, cada unha das cales está dedicada a un tema: a familia, o corpo, a creación literaria, etc. Todos estes conflúen nun tema en común, que dá unidade ao texto: a identidade persoal. A propia autora, o 6 de outubro de 2011, durante a presentación do libro, nunha intervención pública, explicou a razón de ser do título:

Pensei que me viría moi ben tomar un obxecto corrente, frío e *a priori* non poético coma o escáner, para contar neste libro os elementos da vida cotiá. [...] Por outro lado, tamén pesou na miña elección do título a función que todo o mundo sabe que ten o escáner. Que fai un escáner? Captura unha imaxe, captura un texto, e gárdaos. E o que fan outros escáneres é mirar o interior de algo e poñer o que

ve á vista dos demais. E pensei: “E, cando escribimos, non facemos iso mesmo, ese traballo do escáner?”. É dicir, imos gardando imaxes, textos, ollamos o noso interior, o interior dos demais, o interior das cousas, e o que vemos ou cremos ver o poñemos á vista dos demais. E eu fixen o traballo dun escáner: a miúdo fixen un traballo de introspección, ollando cara a min mesma, ao meu corpo, e tamén ollei cara ao meu arredor³.

Os seus poemas foron recollidos en varias antoloxías, tales como *El poder del cuerpo. Antología de poesía femenina contemporánea*, (edición de Meri Torras, Castalia, 2009) e *Desira plazer* (‘O desexo é pracer’, 2009, antoloxía de poesía erótica vasca).

Algúns dos seus poemas foron tamén musica-

¹ Tradución ao castelán dispoñíbel en: <http://www.susa-literatura.com/cgi-bin/libruok.pl?lib=espa55>.

² Editado por Susa, 2011.

³ Pódese ver esta declaración, en euskera, en: <http://www.youtube.com/watch?v=UcUqXZX1zH4>.

lizados e outros traducidos ao galego⁴, inglés, alemán, italiano, francés, catalán e castelán. Nos Premios da Música de 2008, Jabier Muguruza obtivo o premio á mellor canción en euskera con *Irene*, con letra de Leire Bilbao.

No ámbito da literatura infantil, a produción de Leire Bilbao foi moito maior ca en poesía: a día de hoxe ten publicados oito libros para nenos: *Amonak nobioa du, eta zer?* ('Miña avoa ten mozo, e que?', 2006); *Komunean galtzen naiz* ('Pérdome no cuarto de baño', 2007); *Markel Gelazikin* ('Markel Habitación-Sucia', 2008); *Martin, egon geldi* ('Martíño, acouga', 2009); *Garazi Gerezi* ('Garazi Cereixa', 2009); *Olagarro bat bainuontzian* ('Un polbo na bañeira', 2010); *Armai-*

ru barruan ipuinak irakurtzen zituen neska ('A rapaza que lía contos dentro dun armario', 2010); *Oihana hirian* ('A selva na cidade', 2011). Por outro lado, foi colaboradora en diferentes medios de comunicación, entre outros, na radio pública *Euskadi Irratia*, nos xornais *Deia* e *Berria*, etc.

A escritora de Ondarroa acostuma participar en recitais e demais actividades culturais. Por exemplo, en 2009 acudiu á UCM para ofrecer en *Euskalkonplu* (Encontros de lingua e cultura vascas na UCM) un recital poético xunto a Castillo Suárez. Como a propia Leire declara, esas actividades, para as cales ten que pedir días de vacacións, danlle "para unha merenda".

2. TRADUCIÓN AO GALEGO DA ESCOLMA POÉTICA⁵

1977ko URRIKO GAU BAT

Urriko gau batez aita eta ama euren logelan,
oraindik ez nire ez beste inoren
aita eta ama ez direnean.

Gizonak jertsea erantzi du:
aulki gainean utziz burua kendu dioten hilotza.
Andreak armairuan sartu ditu galtzak eta alkandora:
pertzatit zintzilik beste emakume urkatu bat.

Bietako batek ere ez dio komodako ispiluari begiratu.
Maindire artera sartu dira
bakoitza bere ohe ertzetik:
mugaren alde biak eta aduana.

Hezetasanak hartutako pareta zatia
irudimenez margotzen ahalegindu da andrea.
Hotzak ditu oinak. Kuzkurtu egin da
gizonaren sabelpera, beroa da haren aho-lurrana.

Argiak itzalita izarak ez dira zuriak;
gorputzak bai, garbiagoak dira.
Andreak eguna du nahiago.
Gizonak gaua.

Urriko gau hartan aita eta ama
oraindik ez nire ez beste inoren
aita eta ama ez direnean
desiratza behartuta ezkon-ohean

UNHA NOITE DE OUTUBRO DE 1977

Unha noite de outubro meu pai e miña nai na súa habitación
cando aínda non son
pais meus nin de ninguén.

O home quita o xersei
e déixao na cadeira cal cadáver a quen lle quitaron a cabeza.
A muller mete os seus pantalóns e a camisa no armario:
unha aforcada máis, pendurada da percha.

Ningún dos dous se mira no espello da cómoda.
Mergúllanse entre as sabas
cada un desde un bordo da cama:
os dous lados da fronteira e a alfándega.

A muller afánase en pintar con imaxinación
o anaco de parede tomado pola humidade.
Ten os pés fríos. Acurúxase
no ventre do home, o seu alento é cálido.

Apagadas as luces, as sabas xa non son brancas;
os corpos si parecen máis limpos.
A muller prefire o día.
O home, a noite.

Aquela noite de outubro meu pai e miña nai
canda aínda non son
pais meus nin de ninguén
obrigados ao desexo no leito nupcial

⁴ Hai dous poemas, traducidos por Iván Cuevas, en <http://www.susa-literatura.com/cgi-bin/liburuok.pl?lib=gale06>.

⁵ Agradecemos as suxestións de Paulo Martínez Lema na preparación desta tradución.

nor bere bazterrean
loak hartzeko zain.

TERRA NOVA

*Nire bizitzan oso goiz izan zen
berandu*
Marguerite Duras

Berandu jaio zinen
esaten zidan amak.

Bi astez berandutu nintzen
munduari beldurrez.
Beste bi astez izan nintzen
arrain gorri amaren urontzian.

Hiru kilo seiehun,
argitu zion irrati-telefonoz aitari.

Ipurdiko bat eta
negar egin nuen aitarentzat.

Nire alaba!
Nire alaba!
entzun zen brankan.
Ondo gabiltza arrantzan
cambio y corto.

Gau hartako marinelen edariak
aitaren kontura izan ziren.
Gau hartan aitak pozik egin zuen lo.

Sei hilabetera ezagutuko zuen
amaren amuko arraina.

Bere besoetan hartu ninduen
lehen aldiz igeri egin nuen itsasoan.

Badakit ez zela nire negarra
gazitasun busti hura.

cada un no seu lado
agardando a adormecer.

TERRA NOVA

*Na miña vida, moi pronto foi
demasiado tarde*
Marguerite Duras

Tardaches en nacer,
diciame miña nai.

Atraseime dúas semanas
por medo ao mundo.
Durante outras dúas semanas fun
un peixe encarnado no útero materno.

Tres quilos seiscentos,
aclaroulle por radio-teléfono a meu pai.

Un azoute no cu e
chorei para papá.

Miña filla!
Miña filla!,
oíuse na proa.
A pesca vainos bastante ben.
Cambio y corto.

Aquela noite, os grolos dos mariñeiros
correron por conta de meu pai.
Aquela noite meu pai durmiu feliz.

Non coñecería até seis meses despois
o peixe que penduraba do anzol da miña nai.

Cando me colleu nos seus brazos
nadei por vez primeira no mar.

Agora sei que toda aquela salinidade
non era só o meu pranto.

KALEKO ZAKURRA

nirea bezain inorena naiz
bere itzala jaten saiatzen den
zakurrari bezala gertatzen zait
urduri jartzen naute maitasun abestiek
badiotsut: irrati dialen zapping-ean
entrenatuta daude nire atzamarrak
orrazi izateari uzten diotenean

berez beleak ditut ilean
batzuetan eskutan hartzen ditut
hegan joaten ez direnean
gertura zakurraren itzala bezala
horregatik galdu nuen aspaldi
galtzearen sentrazioa

mesedez konta iezazkidazu
ahaztu ditzakedan gauzak
poltsa zulatuetatik ihes egiten dutenak
aspaldian pertxak sobratzen zaizkit armairuan
inork ez dit ezkaratzetik
bainugelara dei egiten
aulki hutsez inguratua nago

nirea bezain inorena naiz
kaleko zakurren gisa
itxurak egiten jarrai dezaket
neure buruarekin orain bezala
ohearen beste aldean jarriko naiz adibidez
alde batera begiratzen dudanean
ni baino falta ez nadin

BELARRA

belarra atera zaio etxeko sofari
egarri naizenean ihintza edaten dut
zerua desertu urdin bat da nire gainean
eta ez dut leiho beharrik
portuak lehortzen doazela ikusteko

farolez eginiko mendi bat daukat aurrean
asfaltoa dut oinetako
olatu beltz estatiko bihurgunez justifikatua

espaloietako losen azpian
aspaldian ez dut izaki bizidunik aurkitzen

gero eta putzu gutxiago daude gure herrian
denbora da ez ditudala oinak uretan busti

CAN SEN DONO

son tan miña como de ninguén
sucédeme o mesmo que ao can
que intenta comer a súa sombra
póñenme nerviosa as cancións de amor
dígoche: os meus dedos están adestrados
no *zapping* dos diales da radio
cando deixan de ser peites.

teño corvos de meu aniñados no meu cabelo
ás veces termo deles coa man
sempre que non volven preto
coma a sombra do can
de feito hai tempo que perdín
a sensación de perda

por favor cóntame
cousas que poida esquecer
que fuxan de bolsas afuracadas
desde hai tempo sóbranme perchas no armario
ninguén me chama
desde a cociña ao baño
rodeada estou de cadeiras baleiras

son tan miña como de ninguén
igual ca os cans de palleiro
podo seguir aparentando ante min mesma
igual que agora
por exemplo poreime ao outro lado da cama
para ser eu a única que falte
cando dea a volta e mire ao outro lado

HERBA

sáíulle herba ao sofá da casa
cando teño sede bebo orballo
o ceo é dun deserto azul enriba de min
e non preciso xanelas
para ver que os portos van secando

teño diante unha montaña feita de farois
o asfalto por zapato
estática onda negra xustificada polas curvas

hai tempo que debaixo das lousas das beirarrúas
non acho ningún ser vivo

cada vez hai menos pozas no noso pobo
hai tempo que non mollo os pés

belarra atera zaio etxeko sofari
haren gainean luze botata egoteagatik
bueltak ematen ditut nire inguruan
fetuak umetokian bezala neure buruari

zorionekoak
zein mundutan bizi garen zehazki ez dakigunok

AUTO-ZENTSURA

*Emakume idazle baten lehen eginbe-
harra, etxeko aingerua hiltzea da*
Virginia Woolf

Nire gela propioa izan nahi dut, Woolf
Otso izan nahi dut, Woolf
nekeza da neska otzana izatea
letaginak eta azazkalak limatzen ditut goizero
behatzoskolak gorritz pintatzen
ez dut ulu gehiago irentsi nahi, Woolf
balkoietatik sartu nahi dut gauetan
eta nirea ez den odolez ase
eskuaren ganbilaz muturrak garbitu
ilean belar zatiak izan
Aspertu naiz nire larrua jotzeaz, Woolf
listu eta izerdi berberaz
esku ahurrak estutzen ditut
baina ezin dut aingerurik hil, Woolf
ezin ez denik hil
Behin ibaian itotzeko zorian utzi nuen
[otsokumeari
ahoz aho arnasa eman nahi diot, Woolf
beranduegi izan aurretik.

LABADORA

Zu hil zinen egunean labadora bat erosi nuen.
Atexka zabaltzean
oinak busti zitzaizkidan,
ezustean harrapatu ninduen urak.
Erreka urdinak ditut bularrean, badakizu,
itsasoak gainezka egiten dit ahotik.
Labadoraren eskotillatik itsasoari begira izan zen,
bat-batean xaboi eta trapu artean
olatuak eraman zintuela jakin nuen,
garbigailu barrura atzamarrak sartu
eta zure bila aritu nintzen alferrik.
Ahotik egin nuen negar
belarrietatik zilborretik

sáíulle herba ao sofá da casa
de tanto estar tirada nel
dou voltas ao meu redor
coma o feto no útero

ditosos
os que non sabemos exactamente en que mundo vivimos

AUTOCENSURA

*A primeira tarefa dunha escritora é
matar o anxo de casa*
Virginia Woolf

Quero ter a miña propia habitación, Woolf,
quero ser Lobo, Woolf,
é difícil ser unha rapaza dócil
cada día limo unllas e cabeiros
pinto de vermello as gadoupas
non quero calar máis ouveos, Woolf,
quero entrar polas noites polos balcóns
e saciarme de sangue alleo
limpar o fociño co dorso da man
ser anacos de herba no cabelo.
Cansei de me aloumiñar, Woolf,
da mesma suor da mesma baba
aperto as palmas das mans
mais non podo matar anxos, Woolf,
non se pode matar o que non se é
Ao lobeto que un bo día deixei a piques
[de afogar no río
quero facerlle o boca a boca, Woolf,
antes de que sexa tarde de máis.

LAVADORA

O día que ti morriches comprei unha lavadora.
Ao abrir a porta
mollei os pés,
a auga pilloume de improviso.
Teño ríos azuis no peito, ben o sabes,
o mar desbórdase na miña boca.
Ollando o mar desde o zapón da lavadora,
souben de súpeto que a onda te arrastrara
entre xabón e farrapos,
metín os dedos na lavadora
e andei á túa procura, en balde.
Bagoei pola boca
polas orellas polo embigo

eskuetatik azaletik,
eta orain hildako ibaiak ditut zainetan,
eta labadora berri bat.

polas mans pola pel
e agora teño nas miñas veas ríos mortos
e unha lavadora nova.

HONDEAMAKINAK

eraikuntza hotsa leiho itxietatik nire
[logelara sartzen
hondeamakinak lanean ari dira
zuhaikez belarrez biluztu dute mendi hegala
harria bistaratu nahi dute lehendabizi lur gorria atera

langile azazkal beltzak eta izerdia
zure eskuarekin batera nire azalean
etxebizitzak eraikiko dituztela dio iragarki panelak
mendia besterik ez zegoen tokian
familia osoak sartuko dira zementuzko eraikinean
ondo zulatu behar da lurra dio obrako arduradunak
zulatu
egonkortu
zulatu
leihotik begira gu biok
langileen amen eskuak dirudite garabiek
bere seme-alaben sehaskak kulunkatzen
lur gorri arrea agerian
zementua botatzen hasiko dira laster
musukatu egiten nauzu
teilatu baten beharra omen du jende guztiak
laurogeita hamar metro karratu solairuko
planoen arabera
lur puska bati bizia ematen omen diote
horixe da eskaintza
horixe entzuten dut
zure hondeamakinak
nire haragia zulatzen duenean

ESCAVADORAS

ruídos procedentes dunha obra tras as xanelas pechadas
[da miña habitación

as escavadoras feren o terreo
despoxaron de vexetación a ladeira
traballan con afán para descubrir a rocha
[terra arroibada que se amorea a cada pada
as negras unllas dos obreiros a súa suor
sobre as túas mans percorrendo a miña pel
un gran cartel a anunciar vivendas de nova construción
onde até agora non había máis ca un noiro
bloques de cemento que acollerán familias enteiras
é preciso perforar fondo óselle ao capataz
perforar
apuntalar
perforar
os dous observamos a escena desde a xanela
os guindastres semellan as mans das nais dos obreiros
arrolando os seus fillos
a arroibada terra núa á intemperie
verterán o cemento axiña
béixasme
toda a xente precisa un teito
noventa metros cadrados
sobre plano
un pouco de vida para facer habitábel un espazo
velaí a oferta
velaí as palabras que escoito
mentres a túa escavadora
perfora as miñas entrañas